

قدرت عجیب جامعه علیه کرونا؟!

یک نکته خیلی مهم جامعه‌شناختی در داده‌ها وجود دارد که ترجیح دادم مستقلاً آن‌را با مخاطبان به اشتراک بگذارم. این پرسشنامه 35 سؤال دارد. سؤال یازدهم این پرسشنامه از پاسخ‌گو می‌پرسد: «آیا شما در ایام نوروز به مسافرت رفتید/رفته‌اید؟» یعنی 10 سؤال قبل از این سؤال و 24 سؤال هم بعد از سؤال قرار گرفته‌اند.

قدرت عجیب جامعه علیه کرونا!

محمد فاضلی – عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

من روز چهارشنبه شش فروردین، پرسشنامه‌ای را درباره ابعاد اجتماعی اپیدمی کرونا منتشر کردم و از هم وطنان خواستم به 35 سؤال این پرسشنامه پاسخ دهند. گزارش اول این «پژوهش سریع» را هم دیروز بر اساس تحلیل 4000 پرسشنامه منتشر کردم. گزارش دوم را هم امروز یا فردا بر اساس تحلیل 11000 پرسشنامه منتشر می‌کنم.

یک نکته خیلی مهم جامعه‌شناختی در داده‌ها وجود دارد که ترجیح دادم مستقلاً آن‌را با مخاطبان به اشتراک بگذارم. این پرسشنامه 35 سؤال دارد. سؤال یازدهم این پرسشنامه از پاسخ‌گو می‌پرسد: «آیا شما در ایام نوروز به مسافرت رفتید/رفته‌اید؟» یعنی 10 سؤال قبل از این سؤال و 24 سؤال هم بعد از سؤال قرار گرفته‌اند.

نکته جالب این است: 99.9 درصد کسانی که به سؤال یازدهم پاسخ مثبت داده‌اند، یعنی در ایام نوروز سفر رفته‌اند، از 13 سؤال تا انتهای پرسشنامه را پاسخ نداده‌اند. این در حالی است که ده سؤال اول را به مانند دسته دیگری که گفته‌اند در ایام نوروز سفر نرفته‌اند، به سؤالات پاسخ داده‌اند.

دو فرضیه

فرضیه اول. آن دسته پاسخ‌گویان پرسشنامه در ایام نوروز سفر رفته‌اند، از بیم آن که پرسشنامه سبب شناسایی و اعمال جریمه‌ای علیه ایشان شود، به سؤالات بعدی پاسخ نداده‌اند.

فرضیه دوم. فضای سنگین اجتماعی یا سرزنش اجتماعی فراگیر در نقد کسانی که در این ایام سفر رفته‌اند، سبب شده است این افراد از پاسخ دادن به بقیه سؤالات خودداری کنند.

تحلیل

اول. من قبل از هر تحلیلی، از همه کسانی که به این پرسشنامه پاسخ دادند - آن‌ها که سفر رفته‌اند یا آن‌ها که در خانه مانده‌اند؛ آن‌ها که کامل جواب دادند و آن‌ها که به برخی سؤالات پاسخ نداده‌اند - صمیمانه تشکر می‌کنم. امیدوارم گزارش‌هایی که از این تحقیق منتشر می‌کنم پاسخی مناسبی به اعتماد و همکاری ایشان باشد.

دوم. تحلیل من این است که فرضیه ترس پاسخ‌گویان از داشتن عواقب و جریمه برای کسانی که سفر رفته‌اند، درست نیست. افراد از طریق این پرسشنامه قابل شناسایی نیستند، من هم محققم و دولت نیستم که جریمه کنم، و افراد هم می‌دانند حکومت در ایران توان و ارائه اعمال جریمه بر کسانی که مسافرت رفته‌اند نشان نداده و احتمالاً اصلاً چنین قابلیت‌ای ندارد.

سوم. تصور می‌کنم تنها فرضیه دوم را می‌توان جدی گرفت: سنگینی سرزنش اجتماعی در نقد کسانی که سفر رفته‌اند، به قدری زیاد است که سبب شده پاسخ‌گویانی که سفر رفته‌اند، از خیر پاسخ دادن به بقیه سؤالات که چند مورد آن‌ها هم درباره سفرشان بوده است بگذرند.

اگر این تحلیل درست باشد، جامعه ایران در این ایام توانسته فشار سنگینی علیه کسانی که مسافرت رفته و در خانه نمانده‌اند وارد کند. پی‌آمد مثبت و منفی چنین فشاری خودش جای تحلیل دارد.

اما فقط به این نکته توجه کنیم که اگر جامعه چنین فشار سنگینی در فضای اجتماعی در نقد کسانی که مسافرت می‌روند ساخته باشد، یک معنایش این است که حجم سفرها باید به شدت کاهش یابد یا به آن اندازه‌ای که در تصاویر ورود و خروج شهرها دیده می‌شود، واقعیت اجتماعی نداشته باشد.

سخن آخر

خواندگانی از این متن پیدا می‌شوند که سفر رفته‌اند و به پرسشنامه‌ای که منتشر کردم پاسخ دادند، و از آن دسته‌ای هستند که به سؤالات بعد از سؤال یازدهم پاسخ نداده‌اند. امیدوارم درباره درستی یا نادرستی تحلیل من برایم بنویسند.

لازم است از خدمات شرکت [پرسنال](#) (سامانه پرسشنامه آنلاین) که با هزینه ای بسیار اندک امکان انتشار و جمع آوری داده های این پژوهش سریع را فراهم کردند، قدردانی کنم.